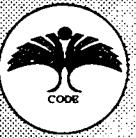

Jekabaara

Boko 114 nan
1995 SAN - MEKALO

d. 20

Cikela ceman n'a musoman kunnafoniseben

a be bo kalo o kalo

Jamana baarada la BP: 2043 Bamako (Mali)

KOORI NUMAN TE SORO TIMINANDIYA KO. W'A BE A YERE FEERE

Dakun w

Le 2:: Koori numan lahala

Le 3 : San baara kelenw
kiimeli labenw

- Falaw labennen n'u nafa
soroli.

Le 4 : Falaw labennen n'u
nafa soroli (tɔ)

Le 5 : Jirikenesinsan jyɔrɔ
ka bon dugukolonɔn
kunbenni na

Le 6-7 : Dugubakɔɔnaw
baaradenko taabolow

Le 8 : An ka danbeko nɔgɔn
te fan si

Le 9 : "Fa dugujɛ ye kɔngɔ
ye"

Le 10 : Tosuma

Le 11: Kojugu ye mɔgo
karamɔgo ye

Le 12 : Hakilijakabɔ: diŋɛ

Kalo laadiliyan

N'y'a minɛ poyibɔla da, ko: fɛn bɛɛ be temen, fɛn bɛɛ be ban barisa
fɛb bɛɛ be sa. O ye tijen ye. Jɔfɛn dabalitɛ, nka jɔfɛn silatununbalı
kɔniɛ, fɔn'a y'a sorɔ a b'a ka dijenatigɛ kɛla fu kunna. Diŋɛ in kɔnɔ,
baara de nɔgɔn te. Ka da i yere la, k'i jigi da i yere kan, ka sigida k'i
dɛmɛnɛnɔgɔn ye. Kun were te an ka balo la n'o te. O de be wele ko
danbe.

Tumani Yalam Sidibe

"Naniya numan ni Kumamugu in si te jamana nafa, fo kelen : WALEYA" (Abdulayi Bari)

Koɔri juman lahala

I. Jebila: warifalen kera sababu ye ka do fara koɔri nafa kan. O sababu la, jamana caman ye do fara u ka koɔri senetakan. 1995-1996 sanwnata kono, Mali naniya ye ka toni 422 000 soro koɔri la walasa an ka jamana ka kunkorota soro koɔrifereyoro la, bee k'i jija do ka fara an ka koɔri ne juman ya kan.

Koɔri juman, o ye min ne sanniyalen don (koɔri suguya folo), na te noronoro hogon na wurusiliyoro la. O be na ni baara dow waleyali ye, i na fo:

- kene bererekne;
- ka furakeli ke ka ne fo k'a fori;
- koɔri-bo-joona;
- koɔri bolen marako juman (foro kono, so kono, ani sugu la).

Sanni sannifeere ce ni koɔri bocogo ma ne, a be se ka ke sababu ye ka baara kelen tow nagasi.

II. Koɔri juman sorocogo

Koɔri juman soroli be na ni baara dow waleyali ye, i na fo:

1°) ka kene seni min be ben ni dabatalaw ni cikeminew seko ye: walasa ka forow ladon ka ne; ka koɔri bo a bocogo la. An be don minna i kobi, tari soro cayali kafisa ni keneba seneli ye.

2°) Furakeli kecogo juman labatoli (furaji hake n'a kewaatiw) ka sinsinni ke furakeli labanw kan, walasa koɔri ka kisi ngaraganin ka tinenima, ani ka koɔrikuru labanw lakana.

Fura suguya fila de b'an bolokoro: min te nagami ji la, na be weje ko (ULV). Ale litiri 3 be ke tari kelen na, min be nagami ji la, n'o ye (EC) ye. Ale litiri be nagami ji litiri 9 na, ka ke tari kelen na.

Fura ninnu sigilen don kulu saba ye.

kulu folo: o ye fura ye min be bulu, feere koɔrikuru-dun-ntumu k'e. A taamaen ye: nuguji ani bileman be bidon kan.

kulu filanan: o ye fura ye min be koɔrikuru-tinenetu k'e, a bidon taamaen ye bula ani bileman ye.

kulu sabanan: o ye fura ye min be koɔri tinenew bee k'e, taamaen min

be soro bidon kan, o ye nuguji, bileman ani bulama ye.

kolosili: furakeli be ke ka da kulu ninnu cogoyaw kan.

Kulu folo be ke ka koɔri furakeli folo ni filanan ke. Kulu filanan be ke ka furakeli ke k'a ta koɔri kuru la fo k'a taa se koɔri jeli ma. Kulu sabanan be ke ka furakeli ke k'a ta koɔri feereli la, fo ka taa a bila koɔribi ma.

3°) Koɔri-bo-joona Ni je damado yera koɔri foro kono, a boli ka kan ka damine doɔnin doɔnin fo ka taa ban, walasa ka koɔri kisi tineni ma; sanji laban, furabulu jalan, ngaranganin... a.f.w.

Koɔri-bo-joona be ngaranganin bali ka tineni ke koɔrije la, a be ke sababu ye koɔri wurusili ka damine joona, a koɔri juman ka ca.

4°) Koɔri wolomani a bowaati

Koɔri juman be soro a bowaati foro kono, koɔri juman bolisirilen don waleya damado la: koɔri be bo ni minen fila ye: finimugubore ani MAKOCI ka bore kerenkennen.

Koɔri mankan ka bo ni bore fumaw ye, i na fo nogobore na nogonnaw, minnu be se ka geleya lase wurusilimasin ni paratalikemasinw ma.

Koɔri be bo ni bore fila ye:

folo, koɔri juman be bila o kono; filanan ye juguman ta ye.

ni koɔri wolomana ka ne foro kono, koɔri suguya filanan man kan ka soro.

5°) Koɔri bolen marakojuman

Folo foro kono

Koɔribolaw ka kan ka yoro jelen jini ka koɔri mara yen, sanni a ka se so.

Koɔri man kan ka mara belemayoro la. A man kan ka mara jiribaw jukoro, furabulu bonni kanma.

Filanen so kono

Koɔri maraso ka kan ni labenni ye

- a ka kan ka ke so lafiyalen ye
- a dugumana ka kan ka mun ka ne (siman walima bog)

- misiwolo walima debenw be se ka da so dugumana na misiwolo b'a kisi sumaya ma.

Sabanan koɔri sugu la

Sanni sannifeere ce, koɔrisugu ka kan ka laben.

Kogow be mun, k'a konona dalakene;

ka lamini bee furan ka je
- ka koɔri tonyorow sijen, kufuran ka je.

- a kanunen don silow ka jo ni siman ye, a si caya ni koɔri marako juman kanma.

Koɔrisuguya bee n'a bilayoro don silo kono.

6°) Koɔri peseliyoro

Koɔri saniyali kanma, koɔri sirifini ka kan ka fense basikili lamini na, fo kase silo da la.

7°) Mobilifayoro

Borew be fense mobili dafse, a fawaati.

8°) Baara ninnu bee temennem kofe,

koɔri lakanali to be MAKOCI bolo fo ka se a feereyoro la:

- Koɔri donini ka bo dugu kono fo ka se a wurusiyoro la.

- Koɔri wurusilan lakanali, an'adonini, ka taa jamana ko kan.

III. Ladilikan ni kuma laban

Walasa koɔri ka to jumaya la, ka cikelaw ni MAKOCI ce mankan nogoya sannifeerewaati la.

A nininen don senekelaw ka tonba fe a ni MAKOCI cidenw k'u bolo di hogon ma ka senekelaw kalan, k'u lafaamuya baara kecogo jumanw la. Nafa be soro koɔrisene na ka da a baara kecogo juman kan. N'an b'a fe ka nafa caman soro ani koɔriko ka taa ne, koɔri juman soroli wajibiyalen don bee kan, k'a ta senekelaw la fo ka se MAKOCI ma. Baarakenojonya hukumu kono senelaw ni MAKOCI ka kan k'u cesiri walasa ka do fara koɔri tono kan san o san.

Pereperelatige

Bokotemennien kono, awye Bubakari Kutubali ka seben kalan. Bokon kalanko kan. An b'aw ladonniya komaa min tun bokenekan "AMAP" li Kibaru togo la, n'o de fana ye baarabolo in nemaa dankan ye, o ye Basiriki Ture ye.

San baara kelenw kiimeli labenw

Nebila

MAKOCI mara la, cikesan be damine awirilikalo tile folo ka t'a bila san kura marisikalotile 31 na. waleya dilima fila de be ke san kono.

- Folo : cike waleyalu baaraw : awirilikalo - okutoburukalo

- Filanan : Sannifeere waleyalu baaraw : nowanburukalo marisikalotile

- San kura baaraw be damine ni kunnafoni dili ye, waleya temennnenw kan, ani ketaw bolodali.

O kunnafoni be di nogonyebaw senfe : maraw, kafow, fo ka se duguw kono.

I. Kiimeli be boli waleya naani de kan

1. Soro-jatemin waleyaw

2 nan : Sannifeere jatemin waleyaw

3 nan : duguyiriwatonw taabolo jateminew

4nan:yiriwali siratege kan. Waleya werew jateminew

a) Sorojatemin waleyaw :

O senfe, Senefen kelen kelen bee be ta, ka kelen ni naniyalenw saga nogon ma.

baara in kono geleyaw be don waleya in be ke awirilikalo kono. A ni san kura baaraw bolodali be je ka ke nogon fe. baara kereneren minnu bolodalendon, anisorojyiriwali siratege tow kiimeli bee be soro jatemin waleyaw kono.

b) Sannifeere jatemin

- Nin waleya in sinsinnen don senefenw sannifeere kecogo kan : (koori, da, tiga; benne ani fen werew)

c) duguyiriwaton jatemin waleyaw

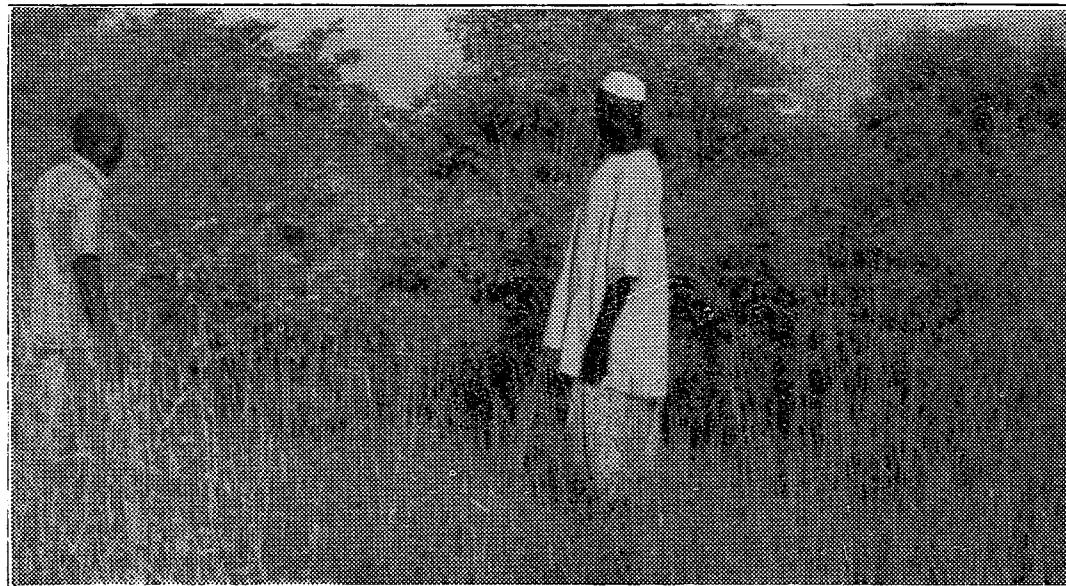
- tonsigiba fila be ke san kono minnu be duguyiriwaton ka nene maya jira.

* Kesu-kunnafonidi-nogonyeba

- a be ke setanburukalo la. A kun ye ka nafolo sorolen musakacogow don ani ka baara kuraw boloda san nata.

Sorow n'u musakacogo kan.

* Sannifeere bannen tonsigiba

A ka kan adamaden k'i kofile kelenw na tuma bee walasa ka ketaw nesigi

- nafolo sorolen be dantige, ka baara bolodalenw lakuraya ka keje ni soro ye.

* duguyiriwaton kiimeli

A be tali ke sira fila de kan

- balikukan kiimeli

O baara be ke ka kalandenw sigi kulu ni kulu, ka da u ka se kan.

- ton josen wolonwula segesegeli

O be ke sababu ye ka tonw sigikulu ni kulu : a ka ni; a ka fisa; a ma ni.

d) yiriwali siratege kan waleya, werew jatemineli

Baara in nesinnen don cikefow ma : ka a kalifa mara bolofara dow ma i n'a fo.

- cike taabolo kura jinini nemogo,

- cikemasin bolofara nemogo,

- kungoda lakanani nemogo

- musow ka netaa sabatili nemogo.

e) yiriwali siratige kan, kunnafoni

be di :

- Sorojatemin anisegesegelikenew jaabiw kan

- Senekemasin be minnu bolo, olu ka baara kelenw

- kungoda lakanali, dugukolonon keleli ani kobolow labenni

- musow ka baara kelenw : sene, nakobaara ani kalan yiriwali

Kuma laban :

San baara kelenw kiimeli in be ke jekulu dafalen fe mara kono; baarada bolofara bee be soro jekulu min na; a ka kan ka ke kafokuntigi ne na walima a nonabila.

Ladilikan folenw ka kan ka waleya; k'u kolosi walasa ka filiw latilen u ke waati.

Nogonye ninnu kunnafoni ka kan ka se dugu kelen-kelenna bee kono.

Ka bo Fana MAKOCI mara la

Falaw labennen n'u nafa soroli

Nebila : bee b'a don k'o falaw kono na ye mogow nogon-soro yoro ye, O la jitonalan dilannen kofe, mogow ka kan k'ujja, labenni kono, k'unafawbo.

- nafaw boli be temen, siraw fe, minnu be tali ke adamadenya ni soroyiriwali siraw bee lajelen na, min

be se ka ke fala kono na ka ben mogowhaminan koma. MAKOCI kono, fana mara la, bolofara min nesin be o ma, o ye dugukolo lakanani baarada ye. O de b'a jantofalaw labenni na ani ka cikelakolidenw demen a nafa boli la.

Falaw labennen n'u nafa soro

- bolo fara in sigira sen kan 1988 san mëkalo la. An bë don min na i ko bi, baara sera dugu 41 ma, jiton-balans 51 de dilanna.

1) nafa boli ye mun ye?

* Fala labennen nafa boli ye waleyaw ye minnu bë taliké adamadenya sabatili ani soro yiriwali la.

Baara waleyataw

- Fala nafa boli baara kétaw ka ca. Falaw suguyaw bëe n'uka baara kétaw don.

- Fala laben bë ke ka bë dugukono-mögow ka haminankow ma : malosene, nako-sene, jége-mara, jiriforo, bagan-min; nafa wëre bë soro yen in'a fo : dugujukoro ji cayali, sojo biriki boli ani dafu joli.

Malosene

Fala minnu caman bë laben malo sene kanma. Si sénéta wye kulu fila ye.

Sikerenkérénennw: "irati 144, 147, 216", "durado"

bolokoro-siw : Finimalo, bojenin, bobilennin, disi, banan-ka.

- Fala dòw kono malo bë se ka kan siye fila san kono, malo kannen fòlo kofe, gun bë nugu; ka körbaya; ka den ke kura ye.

O yera dugu minnu nà olu file

Ngolobaia, kangoni, Beleko cikékafo kono.

Farako, nögölon, joyila cikékafo kono. Fana mara la.

Malosikerenkérénennna; tarikelen soro bë ben toni fila fo toni naani ma

Nako-sene

Jiton-yorow la, mögo kelen nako bë yen, jama ta fana bë yen.

Nako ninnu kòlosilen don bolofara min fe, o ye "PMD" ani "PROFED" ye. nako-fen dòw bë dun, ka dòw feere suguw la. I n'a fo : fana, marakkungo, falako, beleko...

misi-min-yoro

Fala minnu dilannen don jiton kanma olu bë misiw ka minnijiko nögoya telema fanba kono.

- jiton-yoro dòw tè ja fiyewu : Falako, kangoni, ntogona, bamadu, nala II, bagannibugu.

No ni malo ni dunfen tow de ye cikela ka nafolo ye, senefen tow y'olu dafalan ye

- misiw kamaninen fala da la o bë na ni Fala dawolo tijenye.

- Sariya jönjön ka kan ka sigi sen kan, min bë sénékelaw ni bagan maralaw ka mankan nogoya.

Jiriforo sene

- baara kura daminennen don, min kanunen bë duguw fe, jiri nafamaw sénénen : buyaki, namasa, mangoro, manjew.

Kalansen kura do bë laben na gerefeli cogoyaw kan.

Jegemon

- Falaw labenni kéra sababu ye ka jegeko sabati dugu dòw la.

Foroba monni bë ke ka jegé tila gatigiw ni nogon ce.

2) Falaw labennen yiriwali jekulu

Fala kono baaraw sabatili kanma, jekulu sigira sen kan min nesinnen bë falaw kunkankow jenaboli ma duguw kono. Jekulu mögow bë se ka ta duuru la, fo ka se wolonwula ma ka da maralaw, kalanden jolenfila walima saba, dugukolo-tigi, saniya mögo kelen, muso do. Olu ka kan ka ye jekulu in kono.

Jekulu mögow sugandili sariyaw jekulu mögow ka kan ka ke :

- mögo basigilen
- mögo sabatilen
- mögo ladiri

- mögo cesirilen

- mögo hakili ma

- mögo kalannen

Jekulu ka baaraw

- jekulu sigilen bë fala kono, baara n'a nafa soro siraw dantigeli kanma.

- jekulu bë kalannikunnafonim minnu soro, MAKOCI fe o ka kan ka waleya fo ka se cikeda bëe kelen-kelenna ma.

- jekulu ni MAKOCI baarakelaw bë je ka fala labenni baaraw boloda.

- U bë je ka baaraw ni nafa soro siraw kiime nogon fe.

- U bë je ka sege sege-forow sigi ani ka kunnafonisorolenw jenfô dugumögow ye.

- jekulu bë misiw min cogo sari yaw sigi

- Fala labennen baara tow b'u bolo : in'a fo :

- jiton-balans kòlosili

- jidon-cogo n'a bë cogo kòlosili

- Yoro labenenw tilali cogo kòlosili.

Kuma laban

Mögow ye fala-laben jini ka da haminanko minnu kan, olu dòw sabatira dòw bë sabatili sira kan.

- waleya kelenwnifolenw ka kanka jukoroma-don-don ni jekulu sigilen jenamayali ye tuma bëe.

Ka bë Fana MAKOCI mara la

Jirikenesinsan joyoča ka bon dugukolonon kunbenni na

Kuma nəbila: An be don min na i ko bi, senekeycrow cayara. Forokenew bonyara. Bin ni jiriw dōgoyara. Sanji mana na, ji be wooyo ni fanga ye, fo a be tijen i ke forow kono minnu be tintinmayorow ni dugumala ce. Bawo, fosi te jwooyo kunben, k'a fanga dōgoya. Bi, feere caman sorola dugukolonon na. O feere do ye ka jiri turu ka surunya nōgon na, n'an k'a ma ko jirikenesisan.

Jirikenesinsan ye mun ye?: Jirikenesinsan ye jiri misenw turulen ye ka gera nōgon na, ka ke sinsan ye dugukolonon kunbenni siratge la.

Jirikenesinsan dilankun

Jirikenesinsan dilankunw ka ca, a dōw file nin ye:

- a be jwooyo kunben, minnu be wooyo ka don foro kono walima ka bo foro kono.
- a be ke sababu ye ka jicaman jigin dugukolo jukoro
- a be sumaya basigi
- a be fijne kunben n'a kundanma janyara
- a be danceko nōgoya senekelaw ni nōgon ce
- a be se ka foro kisi baganw ka tijen i ma.

Jirikenesinsan dilanyoča

Jirikenesinsan be dilan tintinmayorow ni senekeycrow ce. A be dilan ka forow lamini ani ka forow cetige.

Jiri suguya min be se ka ke jirikenesinsan ye

Jiri suguya caman be se ka ke sinsan ye. Nka minnu be kofa kosebe, olu file nin ye:

- mugubaganin, ni dōw ko kulusinifili
- baganin, ni dōw ko sinjiba
- lenburusun
- jabisun
- ntōmonosun walima ntōnba

Jirikenesinsan dilanni : Jirikenesinsan dilanminenw ye: daba, bese, wotorow...

jirikenesinsan dilanfēnw: baganinbolow, mugubaganinbolow, lenburusu misenw, jabisun misenw,

ntōmonosun misenw, mugubganinkisew, jabikisew lenburukisew...

Jirikenesinsan dilancogo

N'ibē jirikenesinsan dilanni baganin walima mugubaganin bolow ye, a ka kan i k'u tige kabini mekalo walima zuwenkalo la.

Jiribolo tigelen turuta kundanma te temen santimetere 40 fo ka se 50 ma.

Jiribolo minnu be tige, olu fiye te temen santimetere 1,5 kan walasa u ka se ka wuli joona.

Jiribolo tigelenw be turu sira fe k'u furance ke santimetere 20 nōgon ye. U be turu dingé minnu kono, olu dunya ka kan ka se santimetere 15 ma. Ni jiribolo turula, i be bōgo geren kōsebe walasa u kana bin.

Minnu ta ye jirisun misenw ye, fa ka soro jirisun labennen b'i bolo. O jirisun misenw fana be turu in'a fobolo be turu cogo min na.

Jirikise fana be dan sira fe k'u surunya nōgon na. Jirikenesinsan dilanwaati juman ye ka ta mekalo la, fo ka t'a bila zuluyekalo damine na.

Jirikenesinsan baara labencogo

Baganin walima mugubaganin ka ca dugu min na, dugumogow be fara nōgon kan ka je k'a bolow tige. Bolo tigelenw mana fara nōgon kan, dugu nōmogowb'atila tigedawni nōgon ce. Bee b'i ta turu a turuyoro la. Dugu

dōw fana be je ka turuli ke nōgon fe.

Minyejirimisewta ye, dugumogow be o jini ka keje ni baara kewaati ye (baganin kise boli ani jirisen lamoli).

Dugukolonon kunben-jekulu minnu be duguw kono, olu de be baaraw keli nōgoya.

Demen kōona na, MAKOCI be jirikise san ka di dugu dōw ma a te soro yoro minnu na.

Jirikenesinsan joyoča yera

Senekelaw bee benn'a kan ko jirikenesinsan joyoča ka bon dugukolonon kunbenni na:

- a be wooyo fanga dōgoya forow kono

- a be sumaya ni nōgo basigi

- a be ji wooyosiraw geren

- a be seneferw tanga baganw ni fijne ka tijen i ma.

- soro be yiriwa kosebe

Salon 1993/1994 baarasan, jirikenesinsan metere hake min dilan na, o file nin ye.

Cikeda hake naniyalen: 1 186

kelen : metere 2 342

jirikenesinsan naniyalen: metere 738 700

kelen: metere 695 813 .

Jirikenesinsan ye dugukolonon kunbenbaara yeminafa dōnnen don cikela bee fe.

Ka bo Fana MAKOCI mara la

Ni ji ye neema ye, jiri y'a kōkorodon ye.

Dugubakōnōnaw baaradenko taabolow

Cikew mana ban, ka senefenw ladon, cikeduguden cemna n'a musoman caman be jigin dugubaw kono, ka don baara la, walasa, ka fen soro, tilema kuntaala kono. Cemanw ta ye kamalenbaya fenkow ye, musomanw ta ye kōlōminenkow ye.

Wulikun wērē t'u kelen si la, ka b'u ka duguw kono, nin fenw jinini ko. Ni ko min y'u sō'o duguba-kono-sigi la, n'o te hadamaden wērew no ye, o y'u yerewka kolajininen ye, wali, latigeko.

Nibaarden ninnu donna dugubaw kono, segen min be musomanw kan, o te cemanw kan. O sababu ye danfara sigicogo ye, ceyabaaraw ni musoya-baaraw ni nōgon ce. Yoro bēe la, cew ka kowka nōgon ni musow ka kow ye, olu minnu be baarden musomanw ta, k'u bolomademe. O duguba kono musow la, ni min te baarakela ye, foroba kunda, o ye baarakela ye, kenyereye kunda. A muso dow ye jagokelaw ye, minnu be taa-ni-ka-segin na jamanaw ni nōgon ce.

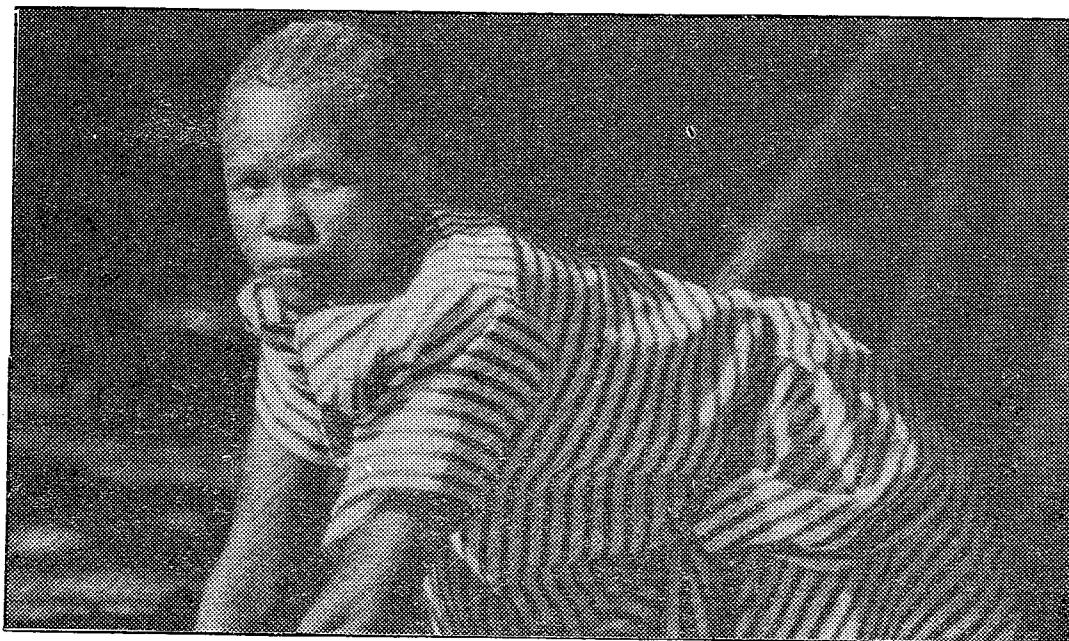
Amusodowyedogojlawye, duguw ni nōgon ce. A dow te fosi la, salabagatoya, fuyanya ani yerejiranciya ko. Dow be furu la, an'o musokelenya diyayorō n'o sinaya goyayorō. Adōw yereye musogananw ye. Ceganan dow fana be baarden musomanta, tobilini finiko anisolaben ni furanni kanma. A mana ke cogo o cogo, baarakeyoroko ye latigelako de ye. Baarden dow be ben yoro numan ma, dow be ben yoro jugu ma. O bēe ye garisekelakoye, mogosetem minna.

Nka fenminkagelen, oyebaarden mincogo ye. O te kelen ye muso bēe bolo. O mincogo be tali ke baaradentalawyerejogowanibaara ketaw faranfasibaliya kan, kabini baarden ma ta folo. Ni fōnōgonko cayara, i b'a soro baara ketaw ma nēfō, k'a jeya, wali, baaratigi ka misen kojugu; wali baarden be jinen, wali, a te se baara la. On'a taa otaa, muso dow b'u ka baarendew min, i k'u

wolodenw, wali, u balimamusow. Olu b'utaw ladamu, k'u sara, a cogola k'u laben, seginso kanma. O dow ka baardenwbēsegin, ka na siñecaman tugun. Dow b'u taw jonya min, o n'a nenini n'a bugoli banbaliw, i k'u taar'u san sugu la, k'a soro hōron tulobilenw yerew don. Dow b'u taw nanbara, kalosarakola, k'o nagamin, sanko, ka

n'o te wari sebelama ye, ka koro, muso dōw be dō b'o wari la, k'olu ka baara ketaw manca, ka s'o wari hake ma. Hadamaden be se, ka fen o fen miiri baardenko taabolow la, o be ke dugubaw kono.

Dugubakōnōmusowbe baardenw ta baara minnu kanma, olu suguya ka ca.

Hōronden caman de be n'a yere danbe lagosi duguba kono san o san

do bo baardenw ka wari la. Dow yereb'u taw gen, k'olu ka wari t'u la, min soro te laban kele ko. Baarden te kalo dafa muso dow bolo, n'u m'a bila, warisara mageleya kanma, ka dowere ta, min fana be bila, o kun kelen kanma.

O muso masinaw be baardenw jurumun tali de la kudayi, fo Ala k'u lajabadonminna. Duguba kōnōmuso minnu jelen be baardenw ka kalosarako n'u ka warimarennko, an'u ka minen sannenw kalifalenko la, olu man ca.

A b'a caman jena, ko baardenw te ko dōn, fo ka s'u bololawariw n'u bololaminenw jate mineliko juman ma, k'a soro fili t'a la. A caman sigir'u malokene kan, baardenw nanbarali kōson. O temenken ko, bēe be baardenw ta wari min na, kalo kono,

Nka, caman b'u taw bila feereli la. O siratige la, fen minnu be feere, o ye jiridenw, jisumalen, fininkosafune, dumunnien miseninw, ani pariwari be soro fen minnu na joona. Dow b'u taw bila musoyabaaraw la, du kono, i ko tobili, fininko, solaben, furanni ani dennadon, n'u nōgōnnaw, u yerew wolodenw n'u balimadenw, an'u ka lamodenw bolo te don baara minnu na, cogo si la. O de kōson, du dōw kono, npogotigigeren camantēse, k'u yerew ka fininw ko, wali, k'u yerew negelafen tobi, fo baarden. Baardenko ye muso dow bila, k'u demusow bolobo, cogoya la, min b'u ka celasigi gelyea, bawo, a kelen si te se musoyabaaraw lanogōmannin na, n'o ye minennōgōko dōrōn ye. Halin'a dōw welela, k'u ka taa fen dō san, u be wari min, k'o don baarden bolo, k'i

KA SE DUGUW MA

jo, k'omakonon, bulonda la. Baaraden be taa fen san, kan'o di u jolen nana ma, u ka soro, ka don n'o ye, so kono. Hali ni baaraden be sunogola, npogotigininw b'a lakanun, k'a bila baara do la, wali, ka ci, ka taa fen do san.

A be npogotiginin caman ne na, ko baaraden y'u somogow ka jen sannen de ye, kan'o di u ma, u k'u sago k'a la. Nin bee la, baaradew te kuma, k'a da yeredon, an'u nakun kan, dugubaw kono, n'o ye fennini ye, min te ne munun ni sabali ko. N'o te, jamana kelen kono, dugubakonoden man fisa ni cikeduguden ye cogo si la.

Nka, baaradenw be segen mogo minnu bolo kosebe, o ye muso baarakelaw ye, minnu y'u ka kow bee to baaradenw bolo, k'u yere ta ke labenni ye, ka taa baarayoro la, wali, denkundiyoro, konyororo anitonsigiyoro ni tilenkoyoro n'u nogonnaw. Olu koni be dugu kono, sanga ni waati bee, ka du ni dutigi ani dudenw to baaraden ka bolo kan. O siratige la, baaraden de be denmisen ncininw ko, k'u ka finiw don; ka nono dilan, k'o di simminna ma; ka dutigice ka kolijiko, a ka dumunniko n'a magomisenninko bee nenaboo. O de be baaraden dow ni dutigice dow dorogo nogon na, siso yere kono, fo ko be temen a dow ni nogon ce, dogo la. Taalen nefe, somin be k'u la. N'a ko dara kene kan don minna, baaraden be gen, tigejognna be damine, min labanko te ne, yero dow la. Dutigice ni baaraden dorogoli be faamuya. Baaraden de be ce n'a muso dayoro laben. Ale de be finiw fense dilan kan, ka kunkorodonnanw da konyuman, ka wusulan ke bee kono, k'o sisi duuru, ka so datugu, ka soro, ka temen, baara tow fe, du kono, iko furumuso lakikaw b'a ke cogo min na, don o don. Baaraden dun fana ye muso de ye. Ni muso bilara muso nona, celadon na, jogo de b'o ko dantige. Muso baarakela caman, ani muso taamakela caman, minnu be taa jamana ni jamana, ani dogojomusow, oluminnu keleyara, k'u

dusu kasi, k'u nimisa, u cew n'u ka baaradenw dorogoli la nogon na, fo bee ka b'o kalama, o ka ca ni ba n'a si ye. A dun bee y'u yere de no ye. Baaraden ta k'i bolomadem, o ye tine ye, o be ben. Nka, baaraden ta k'i ce don o bolo, ka dugu wali dije mine, k'olu to nogon kan so kono, o ye baasi ye, musow ka kan, ka min jate mine. O t'a bee ye, bawo, olu yere taalan yebaaraden ye. N'u nana, ka bo dugu kono, baaraden de begirin, k'u kunben, k'u bololaminenw mine, ka t'olu bila so kono; k'u koliji bo, ka t'o sigi; k'u ka finin nogolenw dalaje, k'olu fara tow kan, sanni koli ka s'u ma. N'u bora nege kono, o baaraden kelenw de b'u ka dumuninko nenaboo, k'i sigi, k'u makonon, f'u ka tila, olu yere ka soro, ka dumunni ke. Olu de be dumuni ke bee ko.

Baaradenko taabolo dow be yen, minnu ye kunmasuulikow ye. Afolye baaradenw nemadali ye, dugubakonomuso tinekenw ma, fo ka girinya, olu dow ma. O b'i n'a fo sufeyala ni kamalentige; donkeyorolataa n'a jijugumin, a dorguta, a donfininkow, a kunsirikow, a masirifekow, a kasadiyalankown'a farikolo munnitulukow n'u nogonnaw, minnu songow geleyalj kanma, a be don, k'u t'olu wariw soro u ka baaraw sira kan, k'u b'a soro sungurunbaya de la. Baaraden dow ni Bamako npogotigiw te don ka bo nogon na, tile fe, kuma te sufela ma. Olu dun ko, k'u nana fennini na. O temennen ko, a jirala, ko banajugu lakodonnenw soro ka telin baaradenw de fe, ni bolonkonomuso tow ye, minnu be yere tangalankow nafa don, n'u te je cew fe, u kufse.

Baaradenko taabolo filanan minye kunmasuulikoye, o ye konojuguta ye, ka tila k'i den k'o den fili yorow la, iko fosi ma ke. Minnu be kono, k'a tine, ani minnu be den wolo, k'a fili, wali k'a faga, olumalokun n'u sirankundonen don. A caman ye npogotigi maminlenw, ani muso furulenw ye, minnu te se, k'u denw faw jira, sanko,

olu kana kunko soro, bawo, minnu be kono da u la, n'olu te dugubakonomogow ye, olu y'u yere ka dugumogow ye, n'u togow te se, ka fo. A dow ka baaratigimusow furucew yere de be kono da u la. A dow ta y'u cew terike, wali, o cew balimake n'o nogonnaw ye. A dow be kono ta mogolankolonw fe. Kono ta mana ke maloko ni siranko ye, cogo o cogo, a baasimayoro ye den faga ye.

Baaradenko taabolo juguman laban ye kalabaanciya ye. O be kamalen kunda, a be muso kunda. O ye jogo ye, baaradenw be min ta dugubaw kono, jenogonjuguw fe, anfilimu, telewison ni lanagaliyorow la.

A dow be yelema banbali de la, kinw ni nogon ce, k'o sababu ke mogobilajognna, sonyali, nkalontige ani nanbara ye. A caman b'u ka kalo saraw warikow jate nagamin, nkalon kan, ka tila, ka kalosara dafalen jini, k'o ni juru te kelen ye. N'u ye nin kalabaanciyakow lase, u ka lafasali jekulu sigilenw ma, olu be mogo bila jatebo la, min da be t'u la.

Olube soro, k'u dogoya, kobaaraden kalabaanci kelen de be baaradenw bee lajelen togo tina. O de kanma, baaradenw ka jekuluw nemogow cesirilen b'u ladamanu n'u bilasirali la, sanko, u kana b'u jigi koro, bawo, a be fo ko : «do be ja la, do be ja celakaw la». Baaradenko te biko ye.

Baaradenko te ko banta ye. Bee mago be baaraden na, a ceman, wali, musoman.

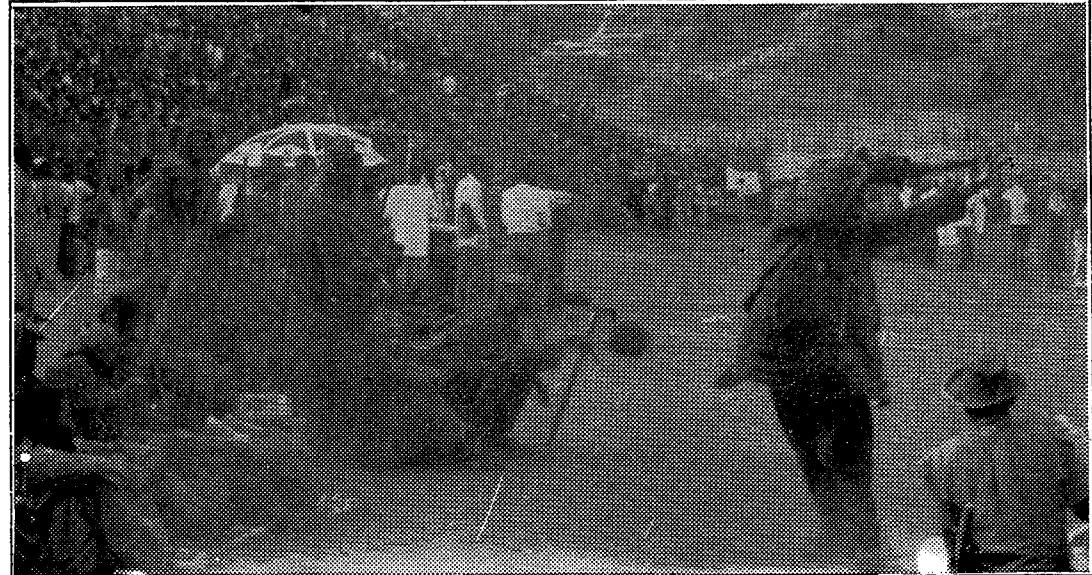
Baaradenw mago be dugubaw la, kana feniw jini, minnu te sorobugudaw la. Sanni denmisennamogow basigiliko ka sira soro bugudaw la, baaradenko taabolo ye hakili numansoro doron de ye, a fan fila mogow bee fe.

Amadu GANI Kante

An ka danbeko nɔgɔn te fan si

Bi bi in na, dɔnkilidalaw kelen bɛ finiforo y'an ka jamana kono. Don o don, u bɛ bugun ka t'a fe. Nka dijne jama n'a ka caya bɛe, mɔgɔdɔw bɛ ke kalo ye ka yeelen bo tow kunna. A bɛ fo olu de ma ko "dankanmaw". Dɔnkilidala serew fana na, o b'o cogo la. Osiratège de la n ka jatemine bɔra naara dennin dɔ kan min tɔgo ye ko Tenennin Kuyate. Ale ka kuma dɔ bɛ yen min bɛ kumadonsow ka "da-la-bilafen" bo. A ko ko: "kongo b'an na; minnɔgɔ b'an na; sègen b'an na, nka danbe b'an na"! N'an m'an jiia... an danbe o fana bɛ tila an na"! Nin ye Tenennin ka ladilikan n'a ka welekan ye ka nɛsin maliden bɛe lajelen ma: a cew; a musow; a denmisénw n'a mɔgɔkɔrɔbaw.

N'an dun ye Tenennin ka jemukan laje ji nɛmajɔlen na; an b'a sɔro k'a ma foyi fo ni tijne te. Mali jamana ye jamanaba ye ka d'a kɔnomogow son an'u jogo n'u ka adamadenya kan. Olu de b'a to Maliden ni jamana wɛre si te dajnɔgɔnmafɛn ye. Danbe la, an nɔgɔntεfan si. Ote yere tanukogansan ye, nka o ye tijne berere de ye. Awa, Ala de y'o ke. Nka tijne wɛre bɛ yen, n'an m'an jant'o la, an bɛ k'an yere ma juguwye fana koyi. Ni Ala ye mɔgɔson gansan, n'i m'a minɛ n'i bolo fila ye, tile kelen kere-la-bolo-fifako b'a tila i la! Anw malidenw danbe min y'an ka wasofen ye dijne jamana bɛe lajelen cero, fɛn caman bɛ k'o danbe o lanagaro an bolo bi! Dijne yere taabolow b'o kow la, hakiliw dayelen cogo juguw b'o la awa ko-da-ko-ma kɛcogo juguw fana b'o la. Dijne geleýara ka se hakilintanw kamanaganyoro la. Nka hakilima de b'a dɔn ko "ko ganna cogo o cogo, n'i dara i yere la, ka wuli k'i jo a fe, i bɛ minebolo lakika sɔro a la". Fɛn min ye hakiliw dayelencogo juguw ye, o kɔro bɛ kene kan. An ka togodaw n'an ka bugudaw kono, an ka taasifɛn joli-joli tununna ka da diinɛko walima

hakilinan wɛrewkan. Komotuw banna; dugu fenkɔro lasabatikɛnew fora awa kuma te maribayasa kew ma. Olu bɛe tununna. Fɛn min ye ko-da-ko ma kɛcogo juguw ye, o y'a kanuni y'an fe k'an danbe bila pewu, ka masorɔ an yere tig'er'u la ka da danbe wɛrew la. An ka togodaw n'u ka bugudaw kono, npogotiginin joli-jolide b'u dawolobilen bi ani k'u farikolow bunangi ko barisa olu balimamuso duguba-kono-mogow b'o ke. N'i ye ko-da-ko-ma den kerefe, yali an balima cikela denmisén sikaratiminna, n'a dɔrɔgutala an'a sira-jugutaamala wɛrew tɛna dɔgɔya kosebe wa?

An danbe de y'an ka ko bɛe ye bi. Awa, minnu b'a fo ko "danbe ma deli ka mɔgɔ si tilerɔfana sanko k'a surɔfana" olu te ko kalama kosebe nɔntε, u hakili tun ka kan k'a ye ko bibi in na, dijne jamaba bɛe lajelen ka yiriwa, labanbannen don danbew de kan. An kan'an bolo bo an ka danbe kɔro ka masorɔ an ka adamadenya taabolow bɛe lajelen tonkunba de y'a ye. Mɔgɔ danbentan ye fanga sɔro cogo o cogo, a ye dawula sɔro cogo o cogo, a ye nafole sɔro cogo o cogo, a ka dijnenatige tɛna ke fɛn wɛre ye waatikunkurunni nbendiya kɔbarisa, a kera cogo o cogo, a laban ye jugusagoya labanko juguya ye. Ant'a

fɛk'a fɔk'an mankank'anka dijnenatige ladiya ni yoro wɛre fɛn wɛre ye. Ayi dɛre si! An b'a fe de k'a fo ko an k'an danbe k'an ka dafenw ye, ka sɔro ka walifɛn w k'an ka birifini n'an ka kunkɔrɔdonnanwye. Folo, Maliden de tun kalikan ye: i ka tige n na hɔronya la! Bi, Maliden mɔgɔ joli de bɛ se k'i kali nin cogo in na ka sɔro a ma siga a yere la? Folo, Maliden de tun b'a fo ko : ni n ye nin ke, n ka ku bo. Bi, Maliden joli bɛ se k'o fo? Folo, hɔronmuso de tun b'i yere ma a den ye ko: karisa, taa nin yoro la ni barika ye, ka masorɔ ne dalen bɛ n yere la celasigi kono. A fo muso caman den tɛna majumako lajaba sɔro tunga la bi, u baw ka yere ma in sababu la dɛ? Folo, fura wɛre tun te so binnen ha, ni hɔronmusoda-nyere la ka sagon-kunna te.

Tijne yere la, n'i ka yelennkanso walima n'i ka wotoroso binna bi, fɛn min da ka d'i la, o y'i taali ye teliya la bagandogötɔrɔ bara. Nɔntε, n'i ko k'i bɛ hɔronmuso danyere la jini, tile bɛ gan i la gansan, awa i bɛ sontanya falaki fana!

Tijne don, dijne danbe bɛe la, numan ni juguman bɛ sɔro. Nka, yali o b'an danbew labilakun bo wa?

Tumani Yalam Sidibe

"Fa duguje ye konge ye"

1991 san marisikalo tile 26 don ko kelen ye ninkura fiye politikiko la Mali jamana kono. Toco, degun ni segen bonyakojugu, malidencewn'a musow wulila ka jamana politikiko kelen n'a jemogo ka fanga dafiri. Marisikalo tile 26 don, "UDPM" ni Musa Tarawele donna Mali ka lawale ko temennenw na. O waleyalan kera politikiton bangeli ye jamana fan bee fe. "Cnid, Adema, US-RDA, PSP, UFD, PDP, RDP, UMADD, UDD..." Ninnu bee ye politikiton ye minnu kelen kelen bee bangelikunbenna ni nisondiya nijigiya ye malidenw fe; bawo politikiton caya be jemufanga kofo. Jemufanga yere fana be jamana den bee sendonni kofo jamana ka jetaa sabatilisiraw hakilijabo la. Wotew gintan kofe, politikiton Adema ye fanga ta, patisakana dabora!.

I'n'a fo dugaw, Maliden cew n'a
musow ye josira-nini-berew ta ka sin
goferenaman ma. Lokoliden,
forobacakela, lakanan baga ni mogo
tojolen bee y'u tege jan. Donni
dongoman dabora.

Gofərenaman setiginemaa föl
Yunusi Ture ye walancem. Ale
nɔnabila Abdulayi Seku So fana ye
walancem bila, k'o sababu ke jamana
kɔnɔ geleya caya ni jamanadenw ka
timinandiya ye uka hakewnofe sanga
ni waati bee ni setiginemaa Yunusi
Ture ni Abdulayi Seku So tile kera
sanga ni waati bee jekawuli ye, Alfa
fanga gofərenaman setiginemaa
sabanan, Ibrahima Bokar Keyita tile
wolola'fen kura wərew la minnu föl ye
sefawari nagasili n'a nɔkan geleyaw
ye. Sefawari nagasili filela a ne numan
n'a ne jugu bee kan. Hali bi cogo te ko
la!.

Tuma min ni maliden cew n'a
musow cesirilen don sefawari
nagasilen donni nunni kanma,
politikitonw ye farikura da min jigitigé
barika be son ka bonya don nataw
kono.

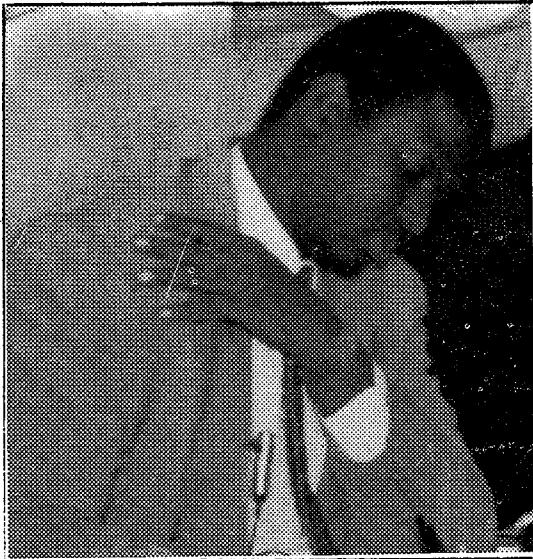
Mali jemufanga daminewaatiw kera mankan lankolon caman waatiw ye.

"Ko fa duguje ye kongo ye" Bamananw ko ten. Ni politikitonw bangeli kera wasako ni jigiya ye a tuma la, u ka nənamaya bilama kelen bə jalaji ye u kanubagaw bolo, k'o sababu ke bənbaliya ni misenya kojugu ye tənw nəmaaw ni nəgən cə US-RDA politikiton y'otile kura nəbila. Tən nəməgəya nəfə, Baba Hakibu Ni Cewulen Mamadu Konate ye US-RDA səbekərə saman u ni nəgən cə. Olu lafarabaga kera sariyaso ye. US-RDA "kələ" kəfə, faranəgonna fijə donna Adéma ka qunu kənə. Didenwcerinna. Tən cəmance kolo dəw dusura ka bə k'u danma tən sigi ko "MIRIA" (Miriya). I n'a fə cewulen Mamadu Konate ye "Bdia (Dediya) Faso jigi" tən sigi cogo min ale sən bəlen kə. US-RDA la. An bə don min na i ko bi, "Cnid" (Senidi) Faso yriwatən nəmaaw b'u kəlekəsen kan. 1995 san feburuyekalo tile 17 lajə de kera o nagaminbilisa nəbila ye Cnid nəməgəw ni nəgən cə. Halibi u kanubagaw hebekulen don min kasara bonya kosən. O lajə de senfə, tən sekeretəri zeneralı Abdulayi jopu n'a "sanga ni waati cake sekeretəri" Jigiba Keyita ko "PPR", ka kumaw fora nəgən kə. Nenini juguwtemennen kəcə fila ninnu ni nəgən cə, tən nəməgətəw ye sariya bereta ke wale in

cejuguya kəson. O sariyabereta
jesinna Jigiba kelen ma. Tuma min o
ka kerefe dənni ɻaniya sirila, o ma taa-
tən mögo dəw fana jiminsira fe bawo
olu ka jate la, kəlekebaga fila bəe de
tun ni nangili ka kan.

O hakilinan lafasabagaw kera Hamidu Jabate, Yoro Jakite, Bintu Mayiganimogo werewye minnumume hake ye mogo 10 ye. Nin fognogonko gansa indekera sababu ye ka sutura birifini yaara ka bo ton kono ko caman kunna, nemaawtunkelen be ka minnu ke gundo ye u yere danmaw ni nogon ce. A ma ne min ko, a ker'o ye. "Fali wololajama na". "Cnid" Fasoyiriwaton nemaaw ye ton lojura birifini yaara. Ben-ben-ben, dunkojuguya, diyagoyafanga ni nogon belen. O na nogonna, kewale jugu minnu ni jemufanga tetaa, obee lajelendoyera ton kono. A nemaaw yerew ko ten. Walasa "kele" kasaara ka na danmatem'en, ani walasa Cnid Fasoyiriwaton ka ke jigiya tile sanuman ye a kanubagaw bolo, ton maakorow ye wuli ka jo ke bolofara fila ninnu ni nogon ce. O ma mago ne.

1995 mariskalo tile 26, ladala tōnsigi don, bolofara fila bēe y'i ta ke i danma, ka n̄emaa kuraw sugandi. Ladalatōnsiqi fila tōn kelen. Fōnōgōnko,

Muntaga Tali ni
CNID (Sinidi) Faso Yiriwaton bëna to nin jumén kelen taya la?

ni farajogonna lawaleyalen ko; Cnid faso yiriwaton bolofara fila sera sariyasola töntötigiyi ninikanma. An be don min na i ko bi, Bamako mara filan sariya ma foyi bo Cnid politikiton kanubagawn'a lafasabagaw ka hakilijagamin na. Bawo a jirala ko Yoro Jakite ni Hamidu Jabate ninnu ka kiiri lajnini sëben ma dafa. O koson Yoro Jakite denna kerefe folo. Yanni kodon ka ke joggonna, Cnid jëmaaw

Yoro Jakite

furukulenw (Hamidu Jabate, Yoro Jakite...) y'a jira ko nin ye ko damine dörön de ye folo!

Politiki temennen ko, farajogonna fiñc donna faso forobablon kono nin coolo coolo sawura ye ka forobablon kono lasoro, ni ton do togo n'a ka jama ye, waati n'a cogoya kanma ka yelema ton weré fe. O tun ye waleya ye min dannen tun be Mali lamini jamanaw kono, nka bi o jo sëbekoro

jelen b'an fe yan.

Tönkörwyoboyabalenko, tönkura caman bangera (Bdia Faso Jigi, Miria...) ton dòw yere be ka kafo joggon kan (Bdia-UDD-PDP). I n'a fo onagaminbilisa ma laboli ke, UDPM bangera ko kura. A bilama be wele "FRD". Nin wale ninnu be lajelen b'an ka politikiko basibaliya semenciya. Waati n'a cogoya koson, Maliden cewn'a musow be ka kanka hakilijagabo ke Bamananw ka nin ntaalen na. "Fa dugu je ye kongo ye".

A kera jemufanga-nini-jekulu politikitonw (Adema, US-RDA, Cnid, PDP, UFD...) kunda ye o, walima töntow, Malikonopolitikiton be lajelen y'u kono benhake jira waati dola. Gundow borotora, Suturafiniw kora nbeda kan, ninen kera ton kanubagaw n'a lafasabagaw ni ton yere sigikun ko tuma caman.

Yali nin politikiton kuluba in cero, Maliden degunbagatowta laban bëna ke "jigine fa jocu ye wa" ?

Bakari Sangare

JEKABAARA KALANBAGAW KA KENE

Tosuma

Tosuma ye
dugu ye min be
Sinzanin mara fe.
Nka ani Sinzanin
ka jan doonin,
mogo te se ka bo
Sinzanin ka taa
Tosuma n'i ma
Masina fala

(Kanal) tige. Tosuma be Sinzanin ni
kejeka ce. N'i be bo Sinzanin ka taa
Tosuma tige yoró saba de be fala in na
(dankan). O ye Tumu dankan,
Balabugu dankan ni Nerela dankan
ye. Ni min ka d'i ye i be taa o fe. Nka
Balabugu de ka surun. Dugu werew
sigilen be ka Tosuma lamini. Olu ye:

- Kejekan tilebinsen: Siribalà n'a timinkalaforow, n'a kono (o kono kelen be ka sigi negebo Tosumakaw la bi).

- Kejekan fe Npoko mara be yen
- Koronfe Sanamadugu be yen
- Worodugu fe, Masina fala be yen.
- Tilebin fe, nugun ni Léonard gudorón be yen.

Tosumakaw sigilen be sene ni baganmara de kan. U ka yorow ye cencenmayoro ye. U be jo, sajo, tiga, finiani sene. Senefen min be jen ye kosebe, o ye sajo ni keninge ye. Nka kalaforo kono ye sene negebo Tosumakaw la. 1987 san na, Segu duguyirwaton ni Tosumakaw bolo donna joggonbolo. Obemisi, misidaba, wotoro, sumansi, dannikemansin jurudon, min be sara san duuru kono,

doonin-doonin ka ban pewu. O kera sababu ye fana ka kalanko sigi sen kan yen. U ye balikukalanso do jo ka tolid'akan ka "panosoleri" k'ala walasa yeelenkokana ke kalankotiné sababu ye.

O kalan in ye nafa caman lase
dugu ma, i n'a fo:

1. dogotorow kalanni
2. bagandogotorow kalanni
3. dugu cikelakoliden kalanni
4. dugu tonjemogow kalanni
5. sannifeere jekulu sigili sen kan mogokalannew te.

Dogotorow

Olu ka baara jesinnen don dugu kenyea sabatili ma. Ni samije sera, u be dugu denmisénw fara joggon kan ka dugukonona saniya baaraw ke, n'o

ye ka dugukonobinw sijen, ka jisigiyorowgeren. Ubemusokonomaw ni denmisenw ka niwakinidi sigi sen kan. Furakesub'u bolo yen, niwakini, asipirini, sogosogofura, jolifura, nedimifura ni fura misen werew. U te pikiri ke, ni bana geleýara, u b'o tigi lase Sinzanin dögötöröso la.

O dögötörö ninnu na, musoköröba kelen be yen min be wele ko timminena. O ka baara jesinnen don timmine ma dugu kono. Ale de be dugu musow bee lajigin. Kabini o baara damine dugu kono, denmisenw ka wolosebenko nogoyara. Muso min mana jigin o be seben kaye do kono. Kalomana sa, okaye betaa didögötörö nemogo ma Sinzanin. O be u ka wolosebenw dilan.

Bagandögötöröw

Olu fana ka baaraw jesinnen don

dugu baganko yiriwali ma. U be baganwfurake. Kuladoncogo numan jira dugumogowla. Furakesub'olufana bolo baganfura caman feereta be soro min kono. U fana te pikiri ke.

Dugu cikelakoliden

O fana ka baara jesinnen don cike yiriwali ma dugu kono, n'o ye mogow kumabol ye, ni samijedonda sera, u ka wuli kalace ni danni na.

Dugutonjemogow

Kabini Tosuma ni Segu duguyiriwatön bolodonna nögon bolo, u ye nemogow sigi dugu kono duguyiriwatönka sira kan. Olu yemogo tan ni kelen ye. O joyorö kelen-kelen si baara te se ka ne n'i ma kalan. O de kama, olu ka kalan kerénekérénneñ sigira sen kan tilema fe, yaasa u bee k'u joro fa.

Sannifeere jekulu sigili sen kan

O mogo kalannenw (nemogow) farala nögon kan ka sannifeere jekulu sigi sen kan, ka juru nini ka d'u ma u ka no san k'a mara dugu kono. Ni samijë sera u b'a feere nögon ma dugu kono yen ka soro n'a ma ke taama jan ye mogow ma, k'u ka baara tine.

Ninnu bee lajelen ko, Tosuma be misitulö ke n'o be wele ko "anbusi". Wa u ye nafaba soro o fana na. U ka tonperesidan, n'o ye Mamedifin Kalosi ye, o be jodaba la dugu kono. Nin baara fölen ninnu tun te se ka jesoro nin Mamedifin tun m'a cesiri.

Jama Sangare, Zafukuntigi
Banankabugu - Bamako.

MAAKÖRKUMA

Kojugu ye mogo karamogo ye

N'i ye hadamadenkulu fen o fen ta, cekunda wali musokunda, dugubaw ni dugumisenw kono, i b'a soro, minnu ka koro ni nögon ye, olu ka sabalilen be ka temen nögon kan. O t'a bali, mogow ka soro kuluw la minnu siw körabayara, k'a soru ma sabali, ka se hake do la, wali, minnu sabalilen be, k'a soru siw ma körabayara, ka se hake do la. Omogo kelen kelen-minnu be yorow la, olu ka dögo kosebe. Jate te se ka mine olu kan, sabaliko la, min be tali ke dinelatige yere konumanw n'a jugumanw kan, i ko hadamadenw be minnu ke nögon ye, wali ka minnu ke nögon na. Hadamadenya sigilen be numan ani juguman de kan. Nk'a be fo, ko ni mogoye numan ke, k'i b'o k'i yere ye, n'i ye juguman ke, k'i b'o k'i yere la. O be faamuya, bawo, numan be sara, juguman fana be sara. Ni min ma sara dijë kono, o be sara lahara. On'a taa o taa, jugumankela ka ca ni numankela ye. Fen min b'o ke, mogo si t'o don...

Ni mogoye si soro, i köröta be caya, k'a d'a kan, i be fen caman ye, ka fen caman men, minnu be k'i yere, wali mogo werew

la. Olu fenw cayalidebena ni hadamaden sabalili n'a faratili ye. O de koson, mogo dow be yen, olu ka fotaw n'u ka ketaw b'a jira, kokojuguma k'u ne na. Olu de be folo, ka kumajugu fo, kow nefoli senfe, wali, ka girin, k'u sendon kow la, k'a soru ma jatemine ke. O kumajugu be se ka ke dogomayalikuma ye, i ko nenini, wali lamaloyali, minnu te toto hadamaden na, sanko n'a kera jamamayoro la. Kumagoman dow be kun mogo la, k'a d'u fccogow n'u foyorow kan. O b'i n'a fo min temenna mogo fila dörön ni nögon ce, k'a soro, mogo kelen, wali mogo caman ma b'a kalama. N'o kera sitane be don ko la, k'a ke balawu ye. Fen min be bo balawu la, kene kan, ani dogo la, o te numan ye. A dow be nönbö a yoro yere la, fo ka yaafa nögon ma, cogoya la, baasi te bo min na tugun. Nk'a dow nönböcogo te lakali. Tineli min be b'a la, o de be lakali. O tineli nögonaw, dan te minnu na, n'u suguyaw ka ca, n'u be hadamaden ke yekofilaye, k'alançgo, oluyelin n'u komenni de be mogo bilasira, k'i lasabali, k'i son hakili la, k'i siran faratilakow ne. O de

koson, a befo kokojuguyemogokaramogo ye.

Ni ko ma ke, mogo minnu ne na, olu te ko don. A be ke mogo dow fana ne na, nka, olu te d'a la. O ye tulomagelenw ye. O mogo suguya fila de ka ca denmisen kunda, sanko dugubakonodenw, a be minnu ne na ko mogo m'u wolo, k'u bora sanfe, ka cun dugukolo kan. N'i ye kojugu kelen y'olu dow karamogo ye, o b'a soru tatiñena, ka ban. N'u ma don kaso la, banajugu b'u mine, min te kene ya, fo kaburu kono. Ni dölo m'u fili u yere ma, dörgü be fa don u la. Ni dangadenya y'ukefen bee la, k'u bila yereñonbaliya sira kan, fugariya b'o sira nogoya u bolo. O Siratège la, furancejan be cikedugudenw ani dugubakonodenw ni nögon ce. Olu fen o fen be yereñafili la, dugubaw kono, u b'a don, k'u t'o jesoro u ka duguw kono, minnu ye sebekoyorow ye. Halisa, cikeduguden minnu b'u yereñon, ni dugubakonosigi m'u yelema, olu de ka ca n'a tow ye, minnu be k'u sangadugubakonodenw ma, foka girinya n'olu ye. Ni tugu te, olu be kojugu sidon,

cogo min na, o tu bila faratilenyako fosi jutigeli la, sokonona la, kuma te kenemala ma, i ko blonw kono, ani jamamayorow n'u joggonnaw la. A ko gelyayoro ye min ye, o ye denmisennamogow tugubaliya ye mogokorobawla. Hali ni kojugu caman makedenisen minnu jene na, n'olu gerela cekorobaw ni musokorobaw la, u mana kojugu min lakalito men, o b'u son hakili la. O la, ni kojugu ma k'u karamogo ye, a lakalibaga be k'a ye. Tuma do la yere, mogokoroba lamen ka fisa n'a towye, i n'a fo kojugu ka k'i yere la, wali a ka ke mogo were la, i ne na. N'a kera cogo o cogo, an bee b'a don, ko hadamaden dafalen t'a yere faga; kohadamaden te sirang gansan. An be siran bugoli, kele, balawu ani

kasaara n'u joggonnaw je, k'a d'a kan olu bee ye kojuguw ye. An be boli mobili je, k'a be mogo jogin, wali k'a be mogo faga. An te farati tasuma la, k'a be mogo jeni. An be siran bajji n'a joggonnaw je. An be siran kelennataama ani tile ni dibi je. An be siran marifa ni muru je. An be sira fen o fen je, n'i y'o jate min, o te numan ye. Hali hadamadenw na, an te farati mogojugu lakodonnennewna, bawo, olu de be kojugu ke mogo la sanko minnu dalen tu la. An sirankun be kojugu je, sanko min for'an ye, k'an lasomin, k'an ladi, k'an lakegunya. O siratege la, a be fo ko tulo kunnandi de be ladilikan men. Nka, n'a donna mogo min tulo kelen fe, ka b'a tokelen fe, o tigi de be wele ko karato.

Ni mogo min donna ni karatoya ye, fen o fen mana o tigi soro, o te bala mogo la. O kanma, karato hine te mogo la, wa, mogo jenogon te. Karato minnu be mogow senkor, dugubaw ni dugumisenw kono, n'u labancogo juguyara, o ceman n'a musoman caman kera mogotow doron de ye. Ni bolfenw kelen te ka fijen bila minnu na, dolni dorogu kelen be ka dow ke fatowyre. Musodowta be soro cenegen fe. Ce dowta be soro walimusoko fe.

Nin bee ye kow ye minnu be ka ke mogowla, don o don, an ne na, n'u te k'an dow lasiran hali bi. O be faamuya cogodi, n'an b'a don ko don o don tulo be taa kalanso.

Amadu Gani Kante

Dijeyenemaya bulonba ye. Barisa jenemaya ye dije ntulonma do ye. A be fo, wa tige do fana ko "dijey be mogo ke, nka mogo te dije ke ka laban abada". Fen bee b'a den fe fo dije, wa dije fana de b'a den faga".

Dafenw ka ca : Sankolo ni dugukolo, kungo ni ji... Dijey ye dafenw ka waati keyoro ye. Nka, fenjenemaw n'u kulu don. Sankolo ye bulon folo ye : - doolow, kalo fijew, tile, su, kabanogow, sanji n'o joggonnaw...

Dugukolo ye bulon filanan ye : - sigiyorow, kungow, kogojiw (bilenman, finman, bagama); bajiw, foolonw kulubaw, sirabaw, sogow, jegew, balanw, bilew, farakuruw, cencenw...

Nin bulon fila in bee ye adamadenw baloyoro n'u ka magojeminenw ye dije sosigi kono. Nka dese, koli, bana, keneyna ni soro de ye jenemaya ferebolanw ye. Olu ye mogo taamajogon ye. "Batigela bee lajelen sago ye bakola ye". O de kanma, an bee dingo ye koli ni dese nagasili ye dije kono, kasoro yiriwali n'a jidili sinsin tuma jan na.

N'i ye dijesosigibagaw sigi kulu ni kulu, i n'a fo : Faransikaw, larabula, Farafinna, Siniwaw, Zaponkaw, Lamerikenw, Angilew... i b'a soro o Jamanawka sew ka jan joggon na kosebe (sigiyorow, nafo, magojeminenw, adamadenya jidili siraw la; daamu ni lafiya jenemaya kono na. Bawo, Farajew ye san ba caman ke kow jenini na ka soro kan'an ka jamanaw ke, ka marayorow n'u ka baarakeminew ye; i n'a fo tubabukanan dönni an ka yorow la, mogowdegeribaarawla (sisikurun, sojow

Hakilijakabo : Dijey

mobilis, jikankurunw, pankurunw, negesow, sirabaw, telefon...

Nka, bi anw ko diyagoya k'an n'olu ka ke kelen ye sira bee lajelen na; ka soro kodon ni kalan te kelen ye barisa kalanbaliya ye dibi banbali ye. Bawo Maliden kulu kemere o kemere, mogo biwolonwula (70) ma, kalan (denisen, cemisen, npogotigi, cekoroba, musokoroba, muso misen, ce)... Nka kodon ni kiseya y'an ka jenemaya ntulonmajiriye. Kalanye hakili kocaman cejiri ye. Ayiwa kalan suguya ka ca : tubabukan, larabukan, balikukan.

Ni ye jenemaya daamu n'a lafiya jatemine ke, i b'a ye ko kalankelaw de be faso baaraw taabolokow jeninini ke, k'u boloda, k'u jenssen kafow, kubedaw, ni maraw kono "yeko ye foko ye".

Bulonkono-kalan, madarasakan, larabujamanaw ka kalansobaw kera sababu ye ka dije walankatan k'a sinsin Mali kono. O misali ye sefawari miliyari caman donniye madarasasowni misiriw joli la, an ka Jamana seleke naani na, ani jikow n'u joggonnaw...

Kabini setanburukalo tile 8, 1968 san, fo bi balikukan ye sira jan taama. A ye foolonw, kobaw, kulubaw, babaw kosaqon ka ke magojeminen ye bugufiyew, togodaw, dugumisenw ani dugubaw kono. Odey'ato Jitumu sugula welesebugu, Karan, Narena, Lena, San, ani Kucala n'u joggonnaw dugu caman werew kera kaloyeelen ye Kulukoro ni Sikaso maraw ni mara werew kono

(sannifeere, "AV" duguyiriatonw, baganmaraw, nakosenew, semaraw, dogotorosow, jiiginnisow n'o joggonnaw cayara).

Foan k'a don ko duguje te temen dugu kan cogo min na, k'a ka dogon ko dese ni koli kelebere ye cesiri de ye "ko foyi te ke foyi ye, ni kalan ma min boloda, ferew, hakili numan sabatili kono".

O de koson, n balimaw "mogo ye numan ke, i b'i yere ye, i ye juguman ke, i b'i yere ye" o de be ke sababu ye ka farafarali, dese, koli, bana bee nagasi, ka soro yiriwali n'a jidili bee k'an sigiogon ye sanga ni waati bee.

Ni ne jigtant te sunogo n'o ye wulibili ye, an kelen kelen bee k'an ne numan jo joggon ka duw, duguw, baaradaw la, ka naniya kelen siri, k'an bolo-di-joggon ma, ka sinjenesigi walasa bi denisenw kana kunun mogokorobaw jalaki.

Bubakari Kulubali

JEKABAARA SEBENNEKULU

Laboli kuntig

Tumani Yalam Sidibe

Sebennekulukuntig

Tumani Yalam Sidibe

Sebennekulu mogo

Bakari Sangare, Amadu GANI Kante

ani Bubakari Kulubali

Sebenyoro orodinateri la

Jamana gafe sebenyoro

Baarakeljogonw

MAKOCI, "OCED", "SNV"

Jenssenyoro

MAKOCI, "ODIK", OTIWALE, "ODIMO"

Labugunyoro: Kibaru

Bologonko hake : 11 000